

Efektywność ekologicznego chowu bydła mięsnego

Anna Szumiec

*Instytut Zootechniki Państwowy Instytut Badawczy,
Dział Technologii, Ekologii i Ekonomiki Produkcji Zwierzęcej, 32-083 Balice k. Krakowa*

Liczba producentów ekologicznych w Polsce na dzień 31 grudnia 2013 r. wyniosła 27 093 i wzrosła w stosunku do 2012 r. o blisko 3% (<http://www.ijhar.gov.pl/index.php/raporty-i-analazy.html>).

Znaczny ich odsetek (ok. 98%) to ekologiczni producenci rolni. Najwięcej było ich w województwach warmińsko-mazurskim, zachodniopomorskim i podlaskim; stanowili oni ponad 39% liczby wszystkich wytwórców ekologicznych w Polsce. W 2012 r. powierzchnia użytków rolnych (UR) (po zakończonym okresie konwersji) stanowiła ponad 30% łącznej powierzchni ekologicznych UR. Największą odnotowano w ww. województwach; stanowiła ona 46% łącznej powierzchni ekologicznych UR w Polsce (Raport, 2013). Rolnicy wykazują chęć zmiany dotychczasowego sposobu gospodarowania na produkcję zgodną z założeniami rolnictwa ekologicznego głównie ze względu na dbałość o zdrowie i środowisko, satysfakcję z pracy oraz dotacje rolno-środowiskowe. Barrierami, jakie napotykają na swojej drodze, są głównie: ograniczone możliwości sprzedaży, niska opłacalność produkcji, duża pracochłonność, wysokie koszty wytwarzania i obniżone plony. Rozwój rynku produktów ekologicznych może być stymulowany wzrostem popytu, podniesieniem stawek dotacji oraz usprawnieniem systemu certyfikacji i kontroli gospodarstw (Kociszewski, 2014).

Rolnicy zajmujący się chowem bydła mięsnego są wspierani płatnościami, funkcjonującymi w ramach programu rozwoju obszarów wiejskich (PROW). Są to m.in. jednolite płatności obszarowe (JPO), dopłaty uzupełniające (UPO) do powierzchni paszowej, związanej

z chowem bydła, a także do produkcji wołowiny oraz dopłaty w ramach pakietów programu rolno-środowiskowego (Komorowska, 2009).

W ramach nowego systemu płatności bezpośrednich w Polsce w latach 2015–2020 w sektorze bydła i krów zostanie rozdysponowane ponad 323 mln euro, co stanowi około 64% wszystkich subwencji przeznaczonych na produkcję. Szacowana stawka dopłat do bydła i krów będzie wynosić 70 euro/szt., a rzeczywista zostanie ustalona po podzieleniu ogólnej kwoty płatności przez zgłoszoną w danym roku liczbę zwierząt. Dopłaty do bydła będą przeznaczone dla rolników, którzy w swoich gospodarstwach posiadają co najmniej 3 sztuki młodego bydła w wieku do 24 miesięcy (od 1. do 30. sztuki), natomiast płatność dotyczącą krów otrzymają ci rolnicy, którzy zadeklarują posiadanie co najmniej 3 krów w wieku od 24 miesięcy (od 1. do 30. sztuki). Według Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, płatności i subsydia powinny stanowić jedynie wsparcie dochodów rolników w sytuacjach, kiedy są oni narażeni na mniejsze zyski ze swojej działalności, jednak nie powinny wpływać na ich wybory w kwestii kierunku i wielkości produkcji (<http://bydlo.com.pl/pismo-mrirw-w-sprawie-realizacji-pлатnosci>).

Wybrane determinanty efektywności chowu bydła mięsnego w gospodarstwach ekologicznych

Ekologiczny chów bydła mięsnego jest uwarunkowany wieloma czynnikami, które powinny być rozpatrywane indywidualnie w zależności od tego, jakimi warunkami dysponuje go-

spodarstwo. Do chowu bydła mięsnego predysponowane są duże gospodarstwa ekologiczne, posiadające spory areal łąk, a zwłaszcza pastwisk, na których zwierzęta mogą być wypasane od wiosny do jesieni, natomiast mniej efektywne wydaje się stosowanie tego rodzaju produkcji w mniejszych gospodarstwach z ograniczonymi zasobami ziemi. W celu wyeliminowania stosowania nawożenia mineralnego na TUZ, zasadne jest prowadzenie na nich chowu przeżuwaczy, aby utrzymać je w wysokiej kulturze i uzyskać odpowiednie plony (Węglarzy, 2011). Chów bydła mięsnego może pomóc utrzymać ekologiczną funkcję użytków zielonych, a jednocześnie przyczynić się do otrzymania wysokiej jakości żywca wołowego (Choroszy i in., 2013). W ostatnich latach TUZ są wykorzystywane do produkcji rolniczej zaledwie w 60%, co jest czynnikiem ograniczającym źródło najtańszych pasz objętościowych (Ziętara, 2007; Barszczewski, 2009).

Producent, zajmujący się hodowlą bydła mięsnego, powinien posiadać wiedzę o aktualnych trendach na rynku w tej materii. Chów bydła mięsnego to kierunek produkcji wskazany dla rolników nie posiadających kapitału, mających małe możliwości otrzymania tanich kredytów oraz dysponujących odpowiednim arealem UR, przy równoczesnym braku taniej siły roboczej. Ekologiczna produkcja wołowiny w oparciu o pastwisko może być wspomagana poprzez dopłaty unijne do trwałych użytków zielonych (TUZ), a także kredyty, co daje możliwość rozpoczęcia działalności przy stosunkowo niskich nakładach finansowych (Szarek i Konopka, 2013).

Dzięki ograniczeniu kosztów żywienia (maksymalne wykorzystanie pastwiska), utrzymanie, a także nakładów pracy zwiększamy szansę na opłacalność chowu bydła mięsnego. Żywienie zimowe powinno być oparte na paszach wyprodukowanych w gospodarstwie (np. zielonki, siano, słoma, okopowe, zboża). Rozwój rynku wołowiny na szczeblu krajowym możemy wspierać poprzez zwiększenie jej spożycia, a także zapewnienie lepszych warunków dla rolników, zajmujących się tym kierunkiem produkcji, czyniąc go bardziej efektywnym.

Najważniejszym z czynników, które mają znaczący wpływ na wzrost, rozwój, zdrowotność i wydajność bydła mięsnego, utrzymywa-

nego w gospodarstwach ekologicznych, jest sposób żywienia. Największe znaczenie ma żywienie pastwiskowe, które powinno być uzupełniane sianem i słomą. Pod koniec okresu wypasu zalecane jest dokarmianie cieląt paszą treściwą. Zimą natomiast żywienie należy oprzeć głównie na paszach objętościowych, z uwzględnieniem niewielkich ilości pasz treściwych i dodatków mineralnych. Aby można było mówić o opłacalności chowu bydła mięsnego, należy ograniczyć nie tylko koszty żywienia, ale także nakłady pracy. Jest to możliwe tylko w hodowli, w której jest maksymalnie wykorzystywane pastwisko, a żywienie zimowe jest oparte o pasze gospodarskie (Pomykała, 2011).

Utrzymanie bydła opasowego w systemie pastwiskowym przyczynia się do dłuższego okresu jego użytkowania, ponadto osiągnąć się lepsze parametry: wydajności, zdrowotne i rozrodowe. Wyprodukowany w gospodarstwach żywec wołowy jest oceniany pod względem wartości rzeźnej, parametrów jakościowych oraz popytu, który w bezpośredni sposób wpływa na jego cenę. O popycie decyduje w znacznej mierze zapotrzebowanie konsumentów na surowiec uzyskany od konkretnej rasy.

W specjalistycznych gospodarstwach produkujących żywec odnotowuje się duże zapotrzebowanie na wysokiej jakości pasze. W związku z tym, celowe jest dobre gospodarowanie nimi (Jankowska-Huflejt i Domański, 2008).

Nadrzędnym celem hodowli bydła jest uzyskanie i odchów jak największej liczby cieląt, a na ekonomikę produkcji znacząco wpływa ich zdrowotność i żywotność (Różańska-Zawieja i in., 2011).

Gospodarstwa zajmujące się produkują wołowiny charakteryzują się dość dużym zapotrzebowaniem na kapitał, sporym wkładem własnych środków finansowych, małą optymalizacją produkcji, która jest związana z zakupem dość dużej liczby zwierząt i równoczesnym zapewnieniem im odpowiedniej bazy paszowej. Czynniki warunkujące sukces w produkcji wołowiny mogą zależeć lub „nie” od rolnika. Do tej pierwszej grupy czynników zaliczamy tempo opasu, wartość genetyczną zwierząt oraz wielkość stada, natomiast do drugiej – koniunkturę na rynku, czyli cenę skupu surowca, która powinna pokrywać koszty produkcji żywca. Na poziom cen skupu wpływają: sytuacja na rynku unijnym oraz

relacje złotego do euro, gdyż >80% produkcji trafia na eksport (Balcerak, 2014).

W obecnym okresie w Polsce występuje niewielka liczba krów i jałówek ras mięsnych, co przyczynia się do nieznacznego jej wpływu na skalę produkcji i jakość mięsa wołowego. Cielęta do opasu, zarówno w naszym kraju, jak i w innych państwach Europy, pozyskuje się przede wszystkim ze stad krów mlecznych (Nęja, 2014).

Prowadzenie chowu bydła mięsnego czystej rasy wymaga zakupu stada podstawowego, jest to jednak obciążone wysokimi cenami czysto rasowych jałówek i krów mamek. Utrzymywaniu mięsnych ras kontynentalnych, m.in. Limousine czy Simental, sprzyja raczej łagodny i stabilny klimat, w przeciwieństwie do terenów podgórskich, gdzie najlepiej sprawdzają się rasy mniejszego kalibru, tj. Hereford lub Angus. Efektywność hodowli i produkcji bydła mięsnego jest determinowana w około 60–65% odchowem cieląt i rozrodem, 30–35% technologią chowu, 5% rasą (Adamski i Greis, 2012).

Wyniki ekonomiczne gospodarstw produkujących ekologiczną wołowinę

Komorowska (2009, 2012, 2013) dowiodła w swoich badaniach, że im większe jest gospodarstwo ekologiczne, tym niższa wartość produkcji i wielkość dochodu w przeliczeniu na 1 ha UR. W gospodarstwach ekologicznych o powierzchni powyżej 35 ha zanotowano mniejszą obsadę zwierząt, a miało to związek z relatywnie większym udziałem bydła w pogłowie zwierząt oraz niższą jakością gleb. Produkcja żywca w gospodarstwach ekologicznych jest bardziej ekstensywna i zarazem mniej wydajna niż w konwencjonalnych, natomiast ceny uzyskiwane za żywiec wołowy i cielęcy nie rekompensują niższej wydajności produkcji i kosztów potrzebnych na ich wytworzenie. Przekłada się to na niekorzystne wyniki produkcyjne i ekonomiczne. Nachtman (2008), porównując polskie i niemieckie gospodarstwa ekologiczne wykazała, że u naszych zachodnich sąsiadów są one silniejsze ekonomicznie, posiadają wielokrotnie większe zasoby podstawowych środków produkcji, co umożliwia im jej koncentrację. W Polsce natomiast gospodarstwa ekologiczne

są rozdrobnione, co utrudnia wytworzenie dużych partii towaru. Ponadto, stwierdzono coraz większy wpływ dopłat na wynik ekonomiczny gospodarstw, zarówno w Niemczech, jak i w Polsce.

Skórnicki i Gradka (2009 a,b) analizowali uwarunkowania technologiczne gospodarstw ekologicznych wykazując, że 76% osób kierujących nimi posiadało wykształcenie kierunkowe rolnicze. Prowadzili oni działalność na gruntach własnych, dzierżawiąc tylko około 9% ziemi. Poziom zatrudnienia na 100 ha UR wahał się od 8,7 do 7,11. Ważnym czynnikiem, wpływającym na dobrą kondycję tych przedsiębiorstw, było uzyskiwanie przez rolników dochodów spoza gospodarstwa. Rolnicy cały czas modernizowali swoje fermy. Deklarowali sprzedaż swoich produktów jako ekologiczne tylko w nieco ponad 61% (z tego produkcja roślinna – 74,2%, a zwierzęca – 44,3%). Prawie połowę produktów sprzedawali bezpośrednio w gospodarstwie – odbiorcom indywidualnym i na targowiskach.

Nachtman (2013) stwierdziła, że wraz ze wzrostem wielkości obszarowej gospodarstw spadała intensywność produkcji, a w efekcie i produktywność ziemi. W gospodarstwach, posiadających więcej niż 20 ha UR, wartość produkcji wytworzonej na 1 ha nie pokryła poniesionych kosztów, jednak po otrzymaniu dopłat do działalności operacyjnej uzyskały one dodatkowe dochody, których wielkość była uzależniona od zasobów ziemi, upoważniających do pobierania dotacji (Nachtman, 2013). W gospodarstwach ekologicznych o powierzchni 5–20 ha rolnicy skupiali swoją uwagę głównie na produkcji, jednak osiągnięty przez nich dochód był niższy od uzyskanego z produkcji w gospodarstwach konwencjonalnych, pomimo otrzymania znacznie wyższych dotacji (Nachtman, 2012). Na podstawie przeprowadzonych badań Autorka stwierdziła, że w krajach UE sukcesywnie rozwija się rolnictwo ekologiczne, co w dużym stopniu zależy od prowadzonej przez Wspólnotę polityki rolnej poprzez system dotacji. W 10 krajach poziom poniesionych kosztów był wyższy od wartości produkcji (Czechy, Dania, Niemcy, Estonia, Irlandia, Łotwa, Finlandia, Szwecja, Słowenia, Wielka Brytania). We wszystkich z nich uzyskano jednak dodatnią nadwyżkę w postaci wartości dodanej netto, którą –

zwłaszcza w krajach o dużych zasobach ziemi uprawianej metodami ekologicznymi – zapewniły dopłaty (Nachtman, 2010).

W Instytucie Zootechniki PIB prowadzono w 2012 r. badania w 28 certyfikowanych gospodarstwach ekologicznych, utrzymujących bydło mięsne i produkujących żywiec wołowy – średnio w ilości 3677,75 kg/gosp. Utrzymywano głównie rasy Limousine (LM) i Simental mięsny, stanowiące odpowiednio 45,1 i 35,7% badanej populacji bydła, tj. 734,27 szt. oraz 40 i 33% udziału rasy w analizowanych gospodarstwach. Posłużono się techniką wywiadu bezpośredniego, a jako narzędzie wykorzystano kwestionariusze, specjalnie opracowane na potrzeby badań. Obliczono podstawowe mierniki efektywności ekonomicznej. Określono wartości średnie oraz odchylenie standardowe. W ponad 85% gospodarstw bydło utrzymywano w oborach wolnostanowiskowych ze ściółką. We wszystkich zwierzęta miały zapewniony dostęp do wybiegu – w ponad 66% do pastwiska a w 33% do okólnika. Łączna ilość NPK, wnoszonego rocznie w nawozach naturalnych, wynosiła średnio 66,56 kg. Jak stwierdził w swoich badaniach Barszczewski (2013), była to wartość blisko 5-krotnie niższa niż wykazana w gospodarstwach intensywnych, ponad 2,5-krotnie niższa niż w półintensywnych i ponad 1-krotnie niższa od wyliczonej w gospodarstwach ekstensywnych.

Żywnienie prowadzono głównie w oparciu o pasze własne – 87,53% ogólnych kosztów pasz. Dominowały zielonki, siano i kiszonki, które stanowiły ponad 70% pasz własnych, podczas gdy pasze treściwe blisko 28%. Dokonywano również zakupu pasz i w ponad 66% były to pasze treściwe, podczas gdy w niespełna 20% objętościowe.

Analizowane gospodarstwa były w 42% kontrolowane przez Agro Bio Test Sp. z o.o. Średnia wieku właściciela wyniosła 46,04 lat, ponad 53% kierowników legitymowało się wykształceniem średnim, podczas gdy niespełna 4% podstawowym.

Średnia powierzchnia użytków rolnych w analizowanych gospodarstwach wyniosła 20,72 ha, z czego na grunty orne (GO) przypadło 58,64%, a na trwałe użytki zielone (TUZ) ponad 39%. W ogólnej powierzchni gospodarstwa, która wyniosła 27,16 ha, GO stanowiły 44,73%,

natomiast TUZ 30,08%. Utrzymywano średnio 20,08 DJP bydła (0,97 DJP/ha UR i 2,46 DJP/ha TUZ), z tego 9,99 DJP krów (0,48 DJP/ha UR i 1,22 DJP/ha TUZ). W podmiotach tych pracowało średnio 1,71 osób pełnozatrudnionych. Nakłady pracy na ha UR kształtowały się na poziomie 0,11 AWU.

Poziom intensywności produkcji, wyrażony kosztami bezpośrednimi w przeliczeniu na 1 ha UR, wyniósł 1178,38 zł, podczas gdy wartość kosztów całkowitych, przypadająca na 1 ha UR była o 617,45 zł wyższa. Koszty pasz/1 ha UR kształtowały się na poziomie 997,39 zł, w tym koszty pasz własnych 904,72 zł/1 ha UR i koszty pasz z zakupu 92,67 zł/1 ha UR.

Produktywność ziemi, określona wartością produkcji w przeliczeniu na 1 ha UR, wyniosła 1976,03 zł. Nachtman (2010) w swoich badaniach wykazała w analizowanych gospodarstwach ekologicznych produkcję wyższą o 31 192,54 zł/gosp., co przejawiało się o ponad 85% wyższą produktywnością ziemi. Cena sprzedaży żywca wołowego wyniosła w badanej grupie gospodarstw średnio 7,68 zł/kg i była wyższa niż średnia krajowa o ponad 20% (Rynek mięsa, 2013) (tab. 1).

Analiza struktury przychodów w badanych gospodarstwach wskazuje, że dominującą pozycję stanowiły dopłaty i subsydia (tab. 2). Uzyskane przez badane podmioty płatności stanowiły 44,91% przychodów ogółem. Podobnie stwierdziła w swoich badaniach Spaltabaka (2009), wykazując blisko 44% udział subsydiów w przychodach gospodarstw ogółem. Wartość ekologicznej produkcji żywca w przeliczeniu na 1 gospodarstwo wyniosła 36 477,46 zł, co stanowiło 41,92% przychodów ogółem, natomiast w badaniach Spaltabaki (2009) wartość ta była o 21,42 p.p. wyższa (tab. 2).

Analizując zebrane dane stwierdzono, że najwyższy udział w płatnościach ogółem miały dopłaty obszarowe (47,64%), a te w ramach pakietów rolno-środowiskowych stanowiły nieco ponad 38%. Dopłaty przyczyniły się do osiągnięcia zysku z produkcji, a ich udział w dochodzie wyniósł 118,22% (subsydia stanowiły zwrot kosztów ogółem w ponad 18%). W przeprowadzonych badaniach Komorowska (2013) wykazała ponad 101% ich udział (subsydia stanowiły zwrot kosztów ogółem w ponad 1%). Sprzedaż żywca wołowego w gospodarstwach

objętych analizą (tab. 3) stanowiła ponad 77% ogólnej wartości sprzedaży i była wyższa o 71,29 p.p. od uzyskanej za sprzedaż cieląt, o 62,37 p.p. od osiągniętej za sprzedaż krów wybrakowanych i o 72,6 p.p. od otrzymanej za

sprzedaż jałówek cielnych.

Analiza struktury bezpośrednich kosztów produkcji żywca wołowego w gospodarstwach ekologicznych wykazała, że dominujący udział miały w nich pasze (ponad 85%) (tab. 4).

Tabela 1. Wybrane informacje o gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne
Table 1. Selected information on organic beef farms

Wyszczególnienie (wartości średnie) <i>Item (mean values)</i>	j.m. <i>unit of measure</i>	Średnia <i>Mean</i>	Odchylenie standardowe <i>Standard deviation</i>
Ilość krów mięsnych w stadzie <i>Number of cows in a herd</i>	szt./gosp. <i>head/farm</i>	9,99	5,66
Ilość wyprodukowanego żywca <i>Amount of beef cattle produced</i>	kg/gosp. <i>kg/farm</i>	3677,75	1936,41
Jednostka certyfikująca: Agro Bio Test Sp. z o.o. <i>Certification body: Agro Bio Test Ltd.</i>	%	42,86	–
Powierzchnia Użytków Rolnych (UR): <i>Agricultural area (AA):</i>	ha	20,72	9,31
– grunty orne (GO) – <i>arable land</i>		12,15	
– trwale użytki zielone (TUZ) – <i>permanent grassland</i>	ha	8,17	–
– plantacje trwałe (PT) – <i>permanent crops</i>		0,40	
Nakłady pracy/ha UR – <i>Labour input/ha AA</i>	RJP <i>AWU</i>	0,11	0,08
Cena sprzedaży żywca – <i>Selling price of beef cattle</i>	zł/kg <i>zloty/kg</i>	7,68	0,52

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań – *Source: author's own calculations based on research* (Szumiec A.: Sprawozdanie końcowe....., 2013).

Tabela 2. Struktura przychodów w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne
(wartości średnie)

Table 2. Income structure of organic beef farms (mean values)

	Przychody w gospodarstwie <i>Farm revenue</i>	Wartość produkcji, działalność: żywiec wołowy <i>Value of production, activity: beef cattle</i>	Płatności <i>Payments</i>	Sprzedaż produkcji roślinnej <i>Sale of plant production</i>	Pozostałe przychody <i>Other revenue</i>
zł <i>zloty</i>	87 014,83	36 477,46	39 078,76	4 910,32	6 548,29
zł/ha UR <i>zloty/ha AA</i>	4 762,95	1 976,03	2 087,07	403,41	296,44
%	100,00	41,92	44,91	5,64	7,53

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań – *Source: author's own calculations based on research* (Szumiec A.: Sprawozdanie końcowe....., 2013).

Table 3. Struktura wartości sprzedaży w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne
 Table 3. Sales value structure of organic beef farms

Wyszczególnienie (wartości średnie) <i>Item (mean values)</i>	%	Średnia <i>Mean</i>	Odchylenie standardowe <i>Standard deviation</i>
Sprzedaż żywca wołowego – <i>Sale of beef cattle</i>	77,62	28 312,62	17968,43
Sprzedaż cieląt – <i>Sale of calves</i>	6,33	2 307,86	4229,05
Sprzedaż jałówek cielnych – <i>Sale of in-calf heifers</i>	5,02	1 829,64	5064,45
Sprzedaż krów wybrakowanych – <i>Sale of culled cows</i>	8,25	3 009,48	3179,38
Sprzedaż mleka – <i>Sale of milk</i>	2,39	875,00	3189,34
Pozostałe – <i>Other</i>	0,39	142,86	515,08
Razem – Total	100	36 477,46	–

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań – *Source: author's own calculations based on research* (Szumiec A.: Sprawozdanie końcowe....., 2013).

Tabela 4. Struktura bezpośrednich kosztów produkcji ekologicznego żywca wołowego
 Table 4. Structure of direct costs of organic beef production

Wyszczególnienie (wartości średnie) <i>Item (mean values)</i>	%	Średnia <i>Mean</i>	Odchylenie standardowe <i>Standard deviation</i>
Koszty pasz – <i>Cost of feeds</i>	85,66	18 827,18	9 838,26
Koszty wymiany stada – <i>Costs of herd replacements</i>	4,29	942,50	1 532,65
Pozostałe koszty produkcji żywca – <i>Other cattle production costs</i>	10,05	2 208,00	2 048,79
Koszty bezpośrednie razem – Total direct costs	100,00	21 977,68	10 769,23
Koszty bezpośrednie /szt. – <i>Direct costs /head</i>	–	2 383,55	–
Koszty bezpośrednie /100 kg żywca – <i>Direct costs /100 kg cattle</i>	–	617,34	–

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań – *Source: author's own calculations based on research* (Szumiec A.: Sprawozdanie końcowe....., 2013).

Również Komorowska (2012), prowadząc badania w gospodarstwach z ekologicznym chowem zwierząt, żywionych w systemie pastwiskowym, stwierdziła, że najwyższy udział w kosztach bezpośrednich miały koszty pasz (blisko 78%), które były wyprodukowane głównie w gospodarstwie.

Koszty bezpośrednie, poniesione na wyprodukowanie 100 kg żywca wołowego, wyniosły w badanych gospodarstwach ekologicznych 617,34 zł, tj. 2383,55 zł na krowę (tab. 4) i były o ponad 14% wyższe od uzyskanych przez Nachtman (2013) i o ponad 33% od wykazanych

w analizach konwencjonalnej produkcji żywca wołowego, prowadzonych przez Augustiańską-Grzymek (2013).

Koszty pasz (tab. 5) w głównej mierze decydują o opłacalności produkcji i mają istotny udział w strukturze kosztów bezpośrednich produkcji żywca.

Dzięki niskonakładowej ekologicznej produkcji, opartej na paszach z użytków zielonych, koszt żywienia w przeliczeniu na 1 sztukę kształtował się na poziomie 2038,37 zł, natomiast w przeliczeniu na 100 kg żywca wyniósł 523,37 zł.

Tabela 5. Koszty pasz w gospodarstwach ekologicznych utrzymujących bydło mięsne
Table 5. Feed costs on organic cattle farms

Wyszczególnienie (wartości średnie) <i>Item (mean values)</i>	j.m. <i>unit of measure</i>	Średnia <i>Mean</i>	Odchylenie standardowe <i>Standard deviation</i>
Pasze własne – <i>Farm-produced feeds</i>	zł/gosp. – zloty/farm	16 479,89	9 059,11
Pasze własne – <i>Farm-produced feeds</i>	zł/szt. – zloty/head	1 874,07	–
Pasze własne – <i>Farm-produced feeds</i>	zł/ha UR – zloty/ha AA	904,72	–
Pasze własne – <i>Farm-produced feeds</i>	zł/RJP – zloty/AWU	11 631,06	–
Pasze z zakupu – <i>Purchased feeds</i>	zł/gosp. – zloty/farm	2 347,29	4 530,89
Pasze z zakupu – <i>Purchased feeds</i>	zł/szt. – zloty/head	164,30	–
Pasze z zakupu – <i>Purchased feeds</i>	zł/ha UR – zloty/ha AA	92,67	–
Pasze z zakupu – <i>Purchased feeds</i>	zł/RJP – zloty/AWU	1 367,57	–
Pasze ogółem – <i>Total feeds</i>	zł/gosp. – zloty/farm	18 827,18	9 838,26
Pasze ogółem – <i>Total feeds</i>	zł/szt. – zloty/head	2 038,37	–
Pasze ogółem – <i>Total feeds</i>	zł/ha UR – zloty/ha AA	997,39	–
Pasze ogółem – <i>Total feeds</i>	zł/RJP – zloty/AWU	12 998,63	–
Koszty pasz – <i>Costs of feeds</i>	zł/100 kg żywca zloty/100 kg cattle	523,37	–

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań – *Source: author's own calculations based on research* (Szumiec A.: Sprawozdanie końcowe....., 2013).

Tabela 6. Mierniki efektywności ekonomicznej gospodarstw ekologicznych utrzymujących bydło mięsne
Table 6. Measures of the economic efficiency of organic beef farms

Wyszczególnienie (wartości średnie) <i>Item (mean values)</i>	j.m. <i>unit of measure</i>	Średnia <i>Mean</i>	Odchylenie standardowe <i>Standard deviation</i>
Dochód z działalności bez dopłat <i>Operating income without subsidies</i>	zł/gosp. zloty/farm	-2 670,90	7 348,93
Dochód z działalności bez dopłat <i>Operating income without subsidies</i>	zł/szt. zloty/head	-477,08	–
Dochód z działalności bez dopłat <i>Operating income without subsidies</i>	zł/ha UR zloty/ha AA	-158,11	–
Dochód z działalności bez dopłat <i>Operating income without subsidies</i>	zł/RJP zloty/AWU	-1 522,10	–
Dochód z działalności – <i>Operating income</i>	zł/gosp. zloty/farm	36 407,86	21 432,79
Dochód z działalności – <i>Operating income</i>	zł/szt. zloty/head	3 842,97	–
Dochód z działalności – <i>Operating income</i>	zł/ha UR zloty/ha AA	1 928,96	–
Dochód z działalności – <i>Operating income</i>	zł/RJP zloty/AWU	26 002,54	–

Źródło: obliczenia własne na podstawie badań – *Source: author's own calculations based on research* (Szumiec A.: Sprawozdanie końcowe....., 2013).

Miarą efektywności funkcjonowania gospodarstw jest dochód uzyskany z produkcji.

Analizowane gospodarstwa, zajmujące się ekologiczną produkcją żywca, wykazały stratę z działalności na poziomie -2670,90 zł. W przeliczeniu na 1 krowę wyniosła ona -477,08 zł, a na 1 ha UR -158 zł.

Kwoty wsparcia w postaci płatności, uzyskane przez gospodarstwa spowodowały, że dochód z działalności w przeliczeniu na krowę przyjął wartość na poziomie 3842,97 zł/szt. (tab. 6) i był o ponad 719 zł niższy niż wykazany w badaniach, prowadzonych przez Spaltabakę (2009).

Płatności i subsydia, uzyskane przez gospodarstwa, przyczyniły się do wygenerowania dochodu z działalności, który w przeliczeniu na sztukę zwiększył się średnio o 3365,89 zł.

Podsumowanie

Regiony bogate w użytki zielone nabierają szczególnego znaczenia w przypadku ekologicznego chowu bydła mięsnego. Aby można było stwierdzić opłacalność chowu bydła mięsnego, należy m.in. ograniczyć koszty żywienia poprzez maksymalne wykorzystanie pastwiska. W badanych gospodarstwach z ekologiczną produkcją wołowiny strukturę przychodów determinowały głównie dopłaty i subsydia, które przyczyniły się do osiągnięcia zysku z produkcji, a ich udział w dochodzie wyniósł 118,22%, co przekładało się na ponad 18% zwrot kosztów ogółem.

Analizowane gospodarstwa generowały stratę z działalności na poziomie -2670,90 zł/gosp., która została zrekompensowana dzięki uzyskiwanym płatnościom. Dochód po uwzględnieniu subsydiów zwiększył się o blisko 34 tys. zł.

Literatura

Adamski M., Greis J. (2012). Efektywność chowu bydła mięsnego. *Hod. Bydła*, 2: 48–50.

Augustiańska-Grzymek I. (2013). Produkcja, koszty i dochody z wybranych produktów rolniczych w latach 2011–2012 (wyniki rachunku symulacyjnego). Wyd. IERiGŻ, Warszawa, ss. 78–85.

Balcerak M. (2014). Ekonomiczne aspekty hodowli bydła mięsnego. *Bydło Mięсне*, 1: 28–31.

Barszczewski J., Wasilewski Z., Jankowska-Huflejt H., Wróbel B. (2009). Stan i perspektywy wykorzystania trwałych użytków zielonych. *Studia i Raporty, IUNG-PIB*, 17: 59–71.

Barszczewski J., Wasilewski Z., Wróbel B. (2013). Ocena pratotechnicznych wskaźników intensywności gospodarowania na trwałych użytkach zielonych w systemie konwencjonalnym. *Woda – Środowisko – Obszary Wiejskie*, 13, 3 (43): 5–22.

Choroszy B., Beneš E., Brejta W., Choroszy Z. (2013). Podkarpacka wołowina od simentali – nowa jakość na rynku mięsa wołowego. *Szkoła Zimowa Hodowców Bydła, Zakopane*, ss. 332–338.

Jankowska-Huflejt H., Domański P. (2008). Aktualne i możliwe kierunki wykorzystania trwałych użytków zielonych w Polsce. *Woda – Środowisko – Obszary Wiejskie*, 8, 2b (24): 31–49.

Kociszewski K. (2014). Perspektywy rozwoju rolnictwa ekologicznego w świetle wyników badań gospodarstw konwencjonalnych. *J. Agr. Rural Develop.*, 1 (31): 59–68.

Komorowska D. (2009). Ekonomika produkcji ekologicznej w Polsce. *Zeszyty Naukowe SGGW, ser. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 73: 143–153.

Komorowska D. (2012). Intensywność produkcji i wyniki produkcyjne wybranych typów gospodarstw ekologicznych. *Rocz. Nauk. SERiA, XIV*, 5: 107–112.

Komorowska D. (2013). Czynniki kształtujące efektywność gospodarstw ekologicznych o różnej wielkości. *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 104: 125–143.

Nachtman G. (2008). Ekologiczne gospodarstwa w Polsce i w Niemczech – analiza porównawcza. *Zagad. Doradz. Roln.*, 2: 50–60.

Nachtman G. (2010). Ocena dochodów gospodarstw ekologicznych na tle gospodarstw konwencjonalnych w 2008 roku w świetle danych polskiego FADN. *Zagad. Doradz. Roln.*, 3: 30–43.

Nachtman G. (2012). Efektywność ekonomiczna gospodarstw ekologicznych na tle konwencjonalnych

w 2010 roku. Zagad. Doradz. Roln., 2: 51–65.

Nachtman G. (2013). Dochodowość gospodarstw ekologicznych a wielkość użytków rolnych. Roczn. Ekon. Rol. Rozw. Obszarów Wiejskich, 100, 1: 182–196.

Neja W. (2014). Użytkowanie mięsne bydła holsztyńsko-fryzjskiego. Hod. Bydła, 1: 56–29.

Pomykała D. (2011). Efektywność chowu bydła mięsnego w gospodarstwach ekologicznych. CDR w Brwinowie, Oddział w Radomiu, Radom, 27 ss.

Raport o stanie rolnictwa ekologicznego w Polsce w latach 2011–2012 (2013). Wyd. IJHARS, Warszawa.

Różańska-Zawieja J., Nienartowicz-Zdrojewska A., Sobek A. (2011). Analiza przyczyn brakowania cieląt ras mięsnych. Szkoła Zimowa Hodowców Bydła, ss. 12–130.

Rynek mięsa. Stan i perspektywy (2013). Analizy rynkowe, czerwiec 2013, ss. 19–28.

Skórnicki H., Gradka I. (2009 a). Technologiczno-ekonomiczne aspekty wdrażania produkcji ekologicznej w wybranych gospodarstwach rolnych. Cz. I. Zagad. Doradz. Roln., 1: 79–91.

Skórnicki H., Gradka I. (2009 b). Technologiczno-ekonomiczne aspekty wdrażania produkcji ekologicznej w wybranych gospodarstwach rolnych. Cz. II. Zagad. Doradz. Roln., 3: 79–91.

Spaltabaka E. (2009). Ekonomiczne aspekty alternatywnych kierunków chowu zachowawczych ras bydła na przykładzie bydła polskiego czerwonego. Roczn. Nauk Rol., ser. G, 96, 3: 244–255.

Szarek J., Konopka B. (2013). Czynniki determinujące produkcję wołowiny kulinarnej w gospodarstwach ekologicznych. Biuletyn PZHiPBM, 3: 3–18.

Szumiec A. (2013). Sprawozdanie końcowe z podzadania: Analiza struktury kosztów produkcji mleka, mięsa i jaj w gospodarstwach ekologicznych. IZ PIB, Kraków-Balice.

Węglarzy K. (2011). Poradnik rolnika ekologicznego. IZ PIB ZD Grodziec Śląski, ss. 156–176.

Ziętara W. (2007). Organizacyjno-ekonomiczne uwarunkowania produkcji pasz gospodarskich. Wieś Jutra, 3 (104): 26–27.

<http://www.ijhar-s.gov.pl/index.php/raporty-i-analizy.html>

<http://bydlo.com.pl/pismo-mrirw-w-sprawie-realizacji-platnosci>

EFFICIENCY OF ORGANIC BEEF FARMING

Summary

Grassland-rich regions are of particular importance in organic beef farming. To make beef cattle farming profitable, it is necessary to reduce the feeding costs through maximum pasture use. In the analysed farms producing organic beef, the income structure was determined mainly by payments and subsidies, which helped to generate income from production; they accounted for 118.22% of the income, which translated into an 18% return on costs. The analysed farms had a loss from farming of -2670.90 zloty/farm, which was compensated by the payments. After accounting for the subsidies, the income increased by almost 34000 zloty.

Póltusze, bydło rasy Limousine
Half-carcases, Limousin cattle
(fot. P. Wójcik)